

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО
ПРАВознавства

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

Навчально-методична розробка для студентів-магістрів.

УЖГОРОД – 2024 рік

Навчально-методична розробка з дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права та процесу» здобувачів вищої освіти галузі знань **08 Право** спеціальності **081 Право** освітньо-професійної програми **Право** 2024року – 32с.

Розробники:

Бєлова Мирослава Володимирівна, доктор юридичних наук; доцент, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Пирога Ігор Степанович, доктор юридичних наук; професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Відповідальний за випуск:

Бисага Ю.М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ».

Навчально-методична розробка затверджена

*на засіданні кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету протокол №13 від 19 червня 2024р.*

*Рекомендована до друку на засіданні науково-методичної комісії юридичного
факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

протокол № 8 від 19 червня 2024року

**„Учитесь, брати мої, думайте, читайте, і чужому
научайтесь й свого не цурайтесь”**

Т.Г.Шевченко

**З побажанням Вам творчого натхнення, успіхів у
навчанні, міцного здоров'я, мудрості та Божої благодаті
для Вас та ваших родин**

*кафедра конституційного права
та порівняльного правознавства*

ЗМІСТ

1.	Зміст навчальної дисципліни	5
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни.....	6
3.	Програма навчальної дисципліни.....	9
4.	Тематичний план лекційних занять з дисципліни	12
5.	Тематичний план практичних занять з дисципліни	13
6.	Примірний перелік питань для підсумкового контролю	20
7.	Засоби діагностики та критерії оцінювання	22
8.	Рекомендована література	23
9.	Інформаційні ресурси	29

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120 год.	1 рік	1 рік
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної/заочної форми навчання: 2,7/14 аудиторних – 48 /14 самостійної роботи студента – 72/106	1-й	1-й
	Лекції:	
	26 год.	10 год.
	Практичні (семінарські):	
	22 год.	4 год.
Вид підсумкового контролю: екзамен	Самостійна робота:	
	72 год.	106 год.
Форма підсумкового контролю: усно		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права та процесу» є: аналіз сучасних проблем розвитку конституційного права та процесу в контексті євроінтеграційних процесів; опанування системи знань з актуальних проблем конституційного права України; розв'язання складних теоретичних та практичних проблем конституційного будівництва; вироблення навиків аналітичного мислення; здатність до тлумачення нормативно-правових актів; засвоєння основ методики нормотворчого процесу.

Завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права та процесу» є: з'ясування як загальних цінностей конституційного права України, так і важливих його складових (інститутів); засвоєння найбільш важливого джерела Конституційного права – Конституції України та інших джерел конституційного права України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:** історію конституційної традиції України; етапи сучасного конституціоналізму; характеристику загальних засад конституційного ладу; генезис сучасного конституціоналізму та його сучасний стан; джерела конституційного права та процесу; правову природу принципів сучасного конституційного права та процесу; еволюцію прав людини та тенденції їх розвитку; основні властивості та класифікацію прав людини (покоління прав людини); актуальні питання сучасних прав людини; конституційні засади гарантій прав людини та систему їх захисту; конституційні засади обмежень прав людини в умовах воєнного стану та особливих правових режимів; конституційно-правовий статус особи; конституційно-правовий інститут громадянства; засади конституційного статусу іноземців, осіб без громадянства, біженців та внутрішньо переміщених осіб; конституційні засади демократії та демократичних інститутів; оперувати знаннями щодо діяльності Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Конституційного Суду та органів місцевого самоврядування в Україні.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати задачі дослідницького та інноваційного характеру у сфері права.

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1);
- здатність проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК 2);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 3);
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 4);
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК 8);
- здатність розробляти проєкти та управляти ними (ЗК 10).

Фахові компетентності спеціальності :

- здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності (СК 1);
- здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції (СК 5);
- здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію (СК 6);
- здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні (СК 7);
- здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів (СК 8);
- здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування (СК 10);

- здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією (СК 13);

- здатність самостійно готувати проєкти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати впливу на відповідні суспільні відносини (СК 14);

- здатність самостійно готувати проєкти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості (СК 15).

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Конституціоналізм, Конституція та конституційне право: їх взаємозв'язок та загальна характеристика

1. Поняття конституціоналізму та основні етапи становлення.
2. Основні типи (моделі) конституціоналізму.
3. Генезис українського конституціоналізму та його сучасний стан.
4. Основні положення теорії конституції.
5. Історія конституційного розвитку України.
6. Джерела конституційного права та процесу.

Тема 2. Принципи сучасного конституційного права та процесу.

1. Підходи до розуміння принципів конституційного права та процесу.
2. Джерела походження принципів конституційного права.
3. Універсальні принципи конституційного права.
4. Цивілізаційні принципи конституційного права.
5. Правосімейні принципи конституційного права.
6. Національні принципи конституційного права.

Тема 3. Демократія в конституційній парадигмі XXI століття.

1. Сучасний стан демократії.
2. Конституційні аспекти демократії.
3. Юридизація та самозахист демократії.
4. Конституційні засади виборів.
5. Конституційні принципи виборчого права та їх реалізація.
6. Референдум у системі інститутів демократії на сучасному етапі.

Тема 4. Актуальні питання конституційно-правового статусу людини та громадянина.

1. Конституційно-правовий статус громадянства.
2. Актуальні питання конституційного правового статусу іноземців, біженців, осіб без громадянства та внутрішньо переміщених осіб.
3. Цифровізація, як елемент захисту прав біженців та внутрішньо переміщених осіб в умовах війни в Україні

Тема 5. Права людини в національному та європейському контекстах.

1. Еволюція прав людини.
2. Основні властивості прав людини (людська гідність, невідчужуваність та невіддільність, рівнозначність взаємозв'язаність та невіддільність).
3. Покоління прав людини.
4. Новітні права людини: світовий досвід та їх законодавче закріплення.
5. Деякі аспекти реалізації соматичних прав людини в Україні.
6. Етичні питання реалізації соматичних прав людини.
7. Обмеження прав людини в умовах надзвичайних правових режимів

Тема 6. Механізм захисту та реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина на сучасному етапі розвитку української державності.

1. Гарантування прав та свобод людини і громадянина Конституційним Судом України.
2. Процесуальний порядок захисту прав людини та громадянина органами прокуратури, дізнання, досудового слідства та органами які проводять оперативно-розшукову діяльність.
3. Інститут Уповноваженого Верховної ради України з прав людини.
4. Адвокатура в механізмі захисту прав людини.

Тема 7. Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав та свобод людини.

1. Роль Європейського суду з прав людини у забезпеченні належного захисту прав людини.
2. Проведення в Європейському суді з прав людини та особливості тлумачення ним Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Проблема застосування судами України рішень ЄСПЛ щодо України та інших держав-учасниць.

Тема 8. Конституційно-правове регулювання лобізму.

1. Поняття та принципи лобістської діяльності
2. Правові засади здійснення лобіювання в Україні
3. Вплив глобалізації на виникнення нових форм лобізму

Тема 9. Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні.

1. Нормативно-правове регулювання виборчого процесу в Україні.
2. Виборчий кодекс України
3. Основні проблеми проведення місцевих виборів.
4. Проблема удосконалення виборчої системи з парламентських виборів з урахуванням передового європейського досвіду.
5. Зловживання демократією в Україні під час виборчого процесу
6. Проблемні питання організації та проведення президентських виборів.
7. Застосування цифрових технологій під час виборчого процесу

Тема 10. Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.

1. Поняття, принципи та система адміністративно-територіального устрою.
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її мета.
3. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування.

Тема 11. Актуальні питання сучасного юрисдикційного конституційного процесу в Україні.

1. Конституційний юрисдикційний процес: поняття та особливості

2. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.
3. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.
4. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції.
5. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади.

4.ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

№ з / п	Назва теми	Кількіс ть годин	
		денна	заочна
1	Конституціоналізм, конституція та конституційне право: їх взаємозв'язок та загальна характеристика	2	1
2	Принципи сучасного конституційного права та процесу	2	1
3	Демократія в конституційній парадигмі XXI століття.	2	-
4	Актуальні питання конституційно-правового статусу людини та громадянина.	2	2
5	Права людини в національному та європейському контекстах	4	2
6	Механізм захисту та реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина на сучасному етапі розвитку української державності.	4	2
7	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав та свобод людини	2	2
8	Конституційно-правове регулювання лобізму	2	-
9	Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні	2	-
10	Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.	2	-
11	Актуальні питання сучасного юрисдикційного конституційного процесу в Україні	2	-
Разом		26	10

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Конституціоналізм, конституція та конституційне право: їх взаємозв'язок та загальна характеристика	2	-
2	Принципи сучасного конституційного права та процесу	2	-
3	Демократія в конституційній парадигмі ХХІ століття.	2	-
4	Актуальні питання конституційно-правового статусу людини та громадянина.	2	
5	Права людини в національному та європейському контекстах	2	1
6	Механізм захисту та реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина на сучасному етапі розвитку української державності.	2	1
7	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав та свобод людини	2	2
8	Конституційно-правове регулювання лобізму	2	-
9	Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні	2	-
10	Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.	2	-
11	Актуальні питання сучасного юрисдикційного конституційного процесу в Україні	2	-
Разом		22	4

Тема 1. Конституціоналізм, Конституція та конституційне право: їх взаємозв'язок та загальна характеристика.

1. Поняття конституціоналізму та основні етапи становлення.
2. Генезис українського конституціоналізму та його сучасний стан.
3. Юридична конституція.
4. Формальна конституція.
5. Матеріальна конституція.
6. Фактична конституція.
7. Історія конституційного розвитку України.
8. Загальна характеристика чинної Конституції України.

Література:

1. Агафонова Н. В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності. Ін-т законодавства. 2017. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31467.pdf>
2. Баштанник А. Особливості регулювання діяльності органів державної влади в умовах децентралізації. Public Administration. 2018. №. 1. С. 36.
3. Белов Д. М., Громовчук М.В. Норма конституційного права: деякі аспекти структури. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування № 2 (2021): С.41-44
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 131.
5. Конституційне право України : підручник / авт. кол. : Алмаші І. М., Алмаші М. М., Берназюк І. М. [та ін.] ; уклад. : В. В. Берч ; рец. : М. Ю. Віхляєв, С. В. Бобровник, О. В. Марцеляк. – 10-е (ювіл.) вид. : переробл. та допов. Ужгород : РІК-У, 2020. 504 с.
6. Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер ; ОБСЄ. Київ : ВАІТЕ, 2021. 528 с.

Тема 2. Принципи сучасного конституційного права та процесу.

1. Підходи до розуміння принципів конституційного права та процесу.
2. Джерела походження принципів конституційного права.
3. Універсальні принципи конституційного права.
4. Цивілізаційні принципи конституційного права.
5. Правосімейні принципи конституційного права.
6. Національні принципи конституційного права.

Література:

1. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
2. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм в умовах воєнного стану. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, 2023. № 3(21), С. 12-22.
3. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с

Тема 3. Демократія в конституційній парадигмі ХХІ століття.

1. Сучасний стан демократії.
2. Конституційні аспекти демократії.
3. Юридизація та самозахист демократії.
4. Конституційні засади виборів.
5. Конституційні принципи виборчого права та їх реалізація.
6. Референдум у системі інститутів демократії на сучасному етапі.

Література:

1. Берч В.В. Парадигма імплікативного взаємозв'язку демократії та конституціоналізму: ключові цінності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* № 74. Том 1. 2022. С. 55-58.
2. Белов Д.М. Громовук М.В. Правовий простір держави: конституційно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2021. Випуск 66. С. 32-35.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 131.
4. Вибірчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України.* 2020 р. № 7. Ст. 48.

Тема 4. Актуальні питання конституційно-правового статусу людини та громадянина.

1. Конституційно-правовий статус громадянства.
2. Актуальні питання конституційного правового статусу іноземців, біженців, осіб без громадянства та внутрішньо переміщених осіб.
3. Цифровізація, як елемент захисту прав біженців та внутрішньо переміщених осіб в умовах війни в Україні

Література:

1. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст. 799.
2. Конвенція ООН про права інвалідів: Міжнародний документ від 13.12.2006. Офіційний вісник України. 2010. № 17, № 101, 2009. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 131.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К. 1998. С. 37 – 55.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. Права людини в Україні. Вип. 21. К. 1998. С. 59 – 68.
6. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001 р. № 13. Ст. 65
7. Право - дієвий засіб перемоги України у війні з РФ: аналітика, оцінки, прогнози: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. Бисаги Ю.М., Белова Д.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Заборовського В.В. та Продан В.І. Ужгород: Видавничий дім «РІК-У», 2023. 275 с.

Тема 5. Права людини в національному та європейському контекстах

1. Генезис прав людини.
2. Основні властивості прав людини (людська гідність, невідчужуваність та невіддільність, рівнозначність взаємозв'язаність та невіддільність).
3. Покоління прав людини.
4. Новітні права людини: світовий досвід та їх законодавче закріплення.
5. Деякі аспекти реалізації соматичних прав людини в Україні.
6. Етичні питання реалізації соматичних прав людини.
7. Обмеження прав людини в умовах надзвичайних правових режимів

Література:

1. Громовчук М.В. Соматичні (особистісні) права: співвідношення категорій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2020. № 62 С. 100-104.
2. Громовчук М.В. Евтаназія в Україні: питання реалізації конституційного права людини. Український часопис конституційного права. 2021. № 2. С. 28–33
3. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 01.1994 р. № 3857-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.
4. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 12.2003 р. № 1382-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>.
5. Про іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
6. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Конвенція про права дитини від 11.1989 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
10. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 26.01.87 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
11. Конституційне право України. Підручник. Авторський колектив. 9-е видання перероблене та доповнене. Ужгород. Гельветика. 2018. 462 с.
12. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
13. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
14. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року.
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року.
16. Фаловська І.М., Бисага Ю.М., Бисага Ю.Ю., Коцкулич В.В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 204 с.

Тема 6. Механізм захисту та забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

1. Юридичні гарантії прав та свобод людини та громадянина в європейському праві
2. Система міжнародного захисту прав людини та основних свобод: універсальні та регіональні механізми
3. Процесуальний порядок захисту прав людини та громадянина органами прокуратури, дізнання, досудового слідства та органами які проводять оперативно-розшукову діяльність.
4. Інститут Уповноваженого Верховної ради України з прав людини.
5. Адвокатура в механізмі захисту прав людини

Література:

1. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року.
2. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року.
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року.
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року.
5. Бисага Ю. Незалежність як ключовий принцип діяльності прокуратури: загальні засади реалізації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* № 74. Ч. 2. 2022. С. 196-198.
6. Конституційне право України : підручник / авт. кол. : Алмаші І. М., Алмаші М. М., Берназюк І. М. [та ін.] ; уклад. : В. В. Берч ; рец. : М. Ю. Віхляєв, С. В. Бобровник, О. В. Марцеляк. – 10-е (ювіл.) вид. : переробл. та допов. Ужгород : РІК-У, 2020. 504 с.
7. Право - дієвий засіб перемоги України у війні з рф: аналітика, оцінки, прогнози: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. Бисаги Ю.М., Белова Д.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Заборовського В.В. та Продан В.І. Ужгород: Видавничий дім «РІК-У», 2023. 275 с.

Тема 7. Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав та свобод людини.

1. Роль Європейського суду з прав людини у забезпеченні належного захисту прав людини.
2. Проведення в Європейському суді з прав людини та особливості тлумачення ним Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Проблема застосування судами України рішень ЄСПЛ щодо України та інших держав-учасниць.

Література:

1. Громовчук М.В. Роль та місце Європейського суду з прав людини у механізмі реалізації людиною біомедичних прав: загальні засади. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні. IV Міжнародна науково-практична конференція (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.) С.86-91
2. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. № 995_015. *Голос України.* 2008. № 236
4. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного суду України від 27.02.2009 р. N 1 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
5. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
6. Право - дієвий засіб перемоги України у війні з рф: аналітика, оцінки, прогнози: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. Бисаги Ю.М., Белова Д.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Заборовського В.В. та Продан В.І. Ужгород: Видавничий дім «РІК-У», 2023. 275 с.

Тема 8. Актуальні проблеми удосконалення виборчого процесу в Україні.

1. Нормативно-правове регулювання виборчого процесу в Україні.
2. Основні проблеми проведення місцевих виборів
3. Проблема удосконалення виборчої системи з парламентських виборів з урахуванням передового європейського досвіду

4. Перспективи у зв'язку з відмовою України від мажоритарної складової виборчої системи на парламентських виборах, та кроки подальшого зближення з ЄС
5. Зловживання демократією в Україні під час виборчого процесу
6. Проблемні питання організації та проведення президентських виборів відповідно до нового законодавства

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Марцеляк О. В. Принципи виборів Народних депутатів України (загальнотеоретична характеристика). 2018. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/3064/1/4.%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E.%20%D0%92..pdf>Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020 р. № 7. Ст. 48.
3. Про схвалення Концепції створення Єдиної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи Центральної виборчої комісії: постанова Центральної виборчої комісії від 29.10.2021 № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0447359-21#Text>
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
5. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

Тема 9. Конституційно-правове регулювання лобізму.

1. Поняття та принципи лобістської діяльності
2. Правові засади здійснення лобіювання в Україні
3. Вплив глобалізації на виникнення нових форм лобізму

Література:

1. Сумська В. В. Інституціоналізація лобіювання в державному управлінні України: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Х., 2014. — 200С.
7. Про лобіювання: Закон України від 23.02.2024р. № 3606-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20>
8. Яровий Т. Становлення законодавчого регулювання лобізму в США як приклад для України. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 1-2. - С. 53-60.

Тема 10 Конституційні основи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні.

1. Поняття, принципи та система адміністративно-територіального устрою
2. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її мета
3. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування

Література:

1. Бенько І. Д., Скочинський В. І. Сучасний стан і особливості діяльності органів місцевого самоврядування та їх вплив на організацію обліку : дис.Тернопіль: ТНЕУ, 2018. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/33069/1/69.PDF>
2. Карпа М., Кіцак Т. Компетенція посадових осіб місцевого самоврядування: особливості визначення. *Public Administration*. 2018. №. 1. С. 36.
3. Майборода О. В. Соціальне партнерство між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями як можливість і здатність самоорганізації громадян : дис. Сумський державний університет. 2018. С.268.
4. Пирога І.С. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. № 77(1). С. 117–124.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
7. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.

Тема 11. Актуальні питання сучасного конституційного процесу в Україні

1. Конституційний юрисдикційний процес України: поняття та особливості
2. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні
3. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України
4. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції
5. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади

Література:

1. Спінчевська О.М. Конституційний юрисдикційний процес в Україні: сучасний стан та перспективи удосконалення: монографія. – Київ: КНТ, 2022. – 246 с.
2. Стефанчук Р. О., Совгіря О. В., Ремінська Ю. Ю. Вплив конституційного судочинства на формування інституту народовладдя в умовах глобалізації: монографія. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 154 с.
3. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136–VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.
4. Яковлев А. А. Конституційний процес в Україні: теоретичні і практичні аспекти реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.02] / Національний університет «Острозька академія», Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 436 с.
5. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 рр., затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137>

6. ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття конституціоналізму та основні етапи становлення.
2. Основні типи (моделі) конституціоналізму.
3. Генезис українського конституціоналізму та його сучасний стан.
4. Основні положення теорії конституції.
5. Юридична конституція.
6. Формальна конституція.
7. Матеріальна конституція.
8. Фактична конституція.
9. Історія конституційного розвитку України.
10. Джерела конституційного права та процесу.
11. Підходи до розуміння принципів конституційного права та процесу.
12. Універсальні принципи конституційного права.
13. Цивілізаційні принципи конституційного права.
14. Правосімейні принципи конституційного права.
15. Національні принципи конституційного права.
16. Сучасний стан демократії.
17. Конституційні аспекти демократії.
18. Юридизація та самозахист демократії.
19. Конституційні засади виборів.
20. Конституційні принципи виборчого права та їх реалізація.
21. Референдум у системі інститутів демократії на сучасному етапі.
22. Конституційно-правовий статус громадянства.
23. Способи набуття та припинення громадянства
24. Актуальні питання конституційного правового статусу іноземців, біженців, осіб без громадянства та внутрішньо переміщених осіб.
25. Поняття правового (юридичного) обов'язку біженців та осіб, що потребують тимчасового притулку.
26. Особливості відповідальності іноземців та осіб без громадянства в Україні
27. Еволюція прав людини.
28. Основні властивості прав людини (людська гідність, невідчужуваність та невіддільність, рівнозначність взаємозв'язаність та невіддільність).
29. Покоління прав людини.
30. Новітні права людини: світовий досвід та їх законодавче закріплення.
31. Механізм реалізації соматичних прав людини в Україні.
32. Етичні питання реалізації соматичних прав людини.
33. Обмеження прав людини в умовах надзвичайних правових режимів
34. Гарантування прав та свобод людини і громадянина Конституційним Судом України.
35. Процесуальний порядок захисту прав людини та громадянина органами прокуратури, дізнання, досудового слідства та органами які проводять оперативно-розшукову діяльність.
36. Інститут Уповноваженого Верховної ради України з прав людини.
37. Адвокатура в механізмі захисту прав людини

38. Роль Європейського суду з прав людини у забезпеченні належного захисту прав людини.
39. Провадження в Європейському суді з прав людини та особливості тлумачення ним Конвенції про захист соматичних прав людини і основоположних свобод.
40. Проблема застосування судами України рішень ЄСПЛ щодо України та інших держав-учасниць.
41. Нормативно-правове регулювання виборчого процесу в Україні.
42. Лобізм: поняття, правове регулювання в Україні
43. Основні проблеми проведення місцевих виборів
44. Проблема удосконалення виборчої системи з парламентських виборів з урахуванням передового європейського досвіду
45. Перспективи у зв'язку з відмовою України від мажоритарної складової виборчої системи на парламентських виборах, та кроки подальшого зближення з ЄС
46. Зловживання демократією в Україні під час виборчого процесу
47. Проблемні питання організації та проведення президентських виборів відповідно до нового законодавства
48. Поняття, принципи та система адміністративно-територіального устрою
49. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її мета
50. Зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування у світлі здійснення конституційної реформи місцевого самоврядування
51. Конституційний юрисдикційний процес: поняття та особливості
52. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні.
53. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України
54. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції
55. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади

7.ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; зроблені доповіді, презентації, виконання теоретико-прикладних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи студента; виконання модульних робіт, екзамен.

Методи навчання: пошуковий метод; пояснювально-ілюстративний метод; метод мозкового штурму; метод проблемного викладу; дослідницький метод; робота в малих групах тощо. Самостійна робота, зокрема, включає: вивчення теоретичних аспектів, що стосуються навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права та процесу» насамперед на основі прослуханого лекційного матеріалу; поглиблене вивчення окремих питань передбачених тем (дослідження наукової літератури на задану тему та пошук додаткової інформації, в тому числі правозастосовного характеру); підготовку до семінарських занять; узагальнення вивченого матеріалу перед іспитом тощо.

Форма модульного контрольного оцінювання 1: підготовка письмової пояснювальної записки щодо аргументування прийняття відповідного законопроекту у проблемній сфері життєдіяльності або підготовка пояснювальної записки до існуючого законопроекту із обґрунтуванням за/проти прийняття такого.

Форма модульного контрольного оцінювання 2: підготовка конституційної скарги відповідно до вимог встановлених статтями 55, 56, 77 Закону України «Про Конституційний Суд України»

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	Задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

До модульної контрольної роботи допускаються всі студенти (якщо інше не визначено викладачем), а до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни – студенти, які отримали не менше 35 балів (враховуються як результати модульних контрольних робіт так і поточного контролю під час семінарських робіт).

Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
3. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 05.2018 № 2427-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19/ed20200102>.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 04.2001 № 2402-III
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
6. Про захист прав пацієнтів: проект Закону України № 1132 від 06.12.2007 р. URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=30982
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
8. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.).
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
9. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
10. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116>
11. конституції
12. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
14. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.
15. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) : Закон України від 10 вересня 2019 р. № 39-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text>
16. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.).
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
17. Про схвалення Концепції створення Єдиної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи Центральної виборчої комісії: постанова Центральної виборчої комісії від 29.10.2021 № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0447359-21#Text>
18. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
19. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
20. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
21. Про загальну середню освіту: Закон України від 05.1999 р. №
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.

22. Про дошкільну освіту: Закон України від 07.2001 р. № 2628-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
23. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
24. Про донорство крові та її компонентів Закон України від 23.06.95 р N 240/95-BP URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/239/95-%D0%B2%D1%80>.
25. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-BP URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
26. Про захист персональних даних: Закон України від 06.2010 р. № 2297-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
27. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
28. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
29. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 01.1994 р. № 3857-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.
30. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 12.2003 р. № 1382-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>.
31. Про іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
32. Про державну службу: Закон України від 12.2015 р. № 889-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
33. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
34. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 р. № 1975-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12>.
35. Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14.12.2004 р. № 2231-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2231-15>.
36. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
37. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.
38. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
39. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
40. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 90/98-BP (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>.
41. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
42. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
43. Про громадські об'єднання: Закон України від 03.2012 р. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

44. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
45. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти: постанова Кабінету Міністрів України № 1138 від 17.09.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1138-96-%D0%BF>.
46. Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типового положення про комісії з питань етики: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.09.2009 р. № 690. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-09>.
47. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.2018 № 503 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18#n22>
48. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
49. Про підвищення рівня оплати давання донорами крові та (або) її компонентів постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. N 1821 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1821-2006-%D0%BF>.
50. Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру: постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.016 р. № 207 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2016-%D0%BF>.
51. Про встановлення діагностичних критеріїв смерті мозку та процедури констатації моменту смерті людини: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.2013 № 821 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1757-13>.
52. Про затвердження порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: наказом Міністерства охорони здоров'я від 09.09.2013 № 787 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1461-12>.
53. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості живонародження: наказ Міністерства охорони здоров'я України 03.2006 N 179 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>.
54. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного суду України від 27.02.2009 р. N 1 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
55. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

Міжнародні акти

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_334.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Конвенція про права дитини від 11.1989 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 26.01.87 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
7. Етичні принципи медичних досліджень за участю людини у якості об'єкта дослідження: Гельсінська декларація Всесвітньої медичної асоціації від 01.06.1964р. URL: http://zakonrada.gov.ua/laws/show/990_005.
8. Етичні принципи проведення медичних досліджень за участю людей як суб'єктів дослідження: Гельсінська декларація 1964р. Всесвітньої медичної асамблеї (із змін. і допов.). URL: http://knigi-uchebniki.com/mejdunarodnoe-pravo_696/eticheskie-printsipyi-provedeniya-meditsinskih.html.

Допоміжна література:

1. Берч В.В. Демократія як динамічний політико-правовий феномен: основоположні засади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Випуск 79. Ч. 1. 2023. С. 119-123.
2. Berch V.V. People's sovereignty – the fundamental principle of constitutionalism. *Конституційно-правові академічні студії*. 2023. № 1. С. 20-24.
3. Берч В.В. Деякі аспекти безпосередньої участі народу у здійсненні державної влади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 87-91.
4. Белов Д.М., Белова М.В. Конституційно-правові засади статусу окремих категорій громадян (на прикладі біженців). *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Частина 1. 2023. С. 65-71.
5. Бисага Ю.М., Белова М.В., Белов Д.М. Виклики для прав дитини у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 77(3). Ч.1. 2023. С. 88-91.
6. Белов Д.М., Швед І.І. Місце прокуратури серед органів державної влади: концептуальні підходи. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч.1. 2023. С. 88-95.
7. Белов Д.М., Белова М.В. Правові та організаційні засади захисту прав біженців та внутрішньо переміщених осіб. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1. 2023. С. 47-53.
8. Белов Д.М., Белова М.В., Палапа Б.Б. Соціальне підприємництво: поняття та ознаки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч.1. 2023. С. 33-36.
9. Белов Д.М., Белова М.В., Пирого І.С. Докази та доказування в конституційному судочинстві: доктринальні аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1. 2023. С. 626-632.

10. Белов Д.М., Швед І.І., Белова М.В. Правоохоронна функція держави: роль та місце органів прокуратури. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч.2. 2023. С. 13-20.
11. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Харута В.Ф. Реалізація принципу народовладдя: доктринальні засади. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч.1. 2023. С. 79-86.
12. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Калинюк С.С. Конституційне право людини і громадянина на правову допомогу та його реалізація біженцями за допомогою інституту адвокатури. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч.2. 2023. С. 33-39.
13. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Натуркач Р.П. Правотворчість судової влади при здійсненні правосуддя, як джерело виборчого права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 11-16.
14. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Нечипорук К.О. Закордонні українці та біженці: співвідношення конституційно-правового статусу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 380-387.
15. Бисага Ю.М., Белов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч.2. 2023. С. 299-304.
16. Белова М.В., Белов Д.М. Імплементация штучного інтелекту в досудове розслідування кримінальних справ: міжнародний досвід. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 448-454.
17. Бисага Ю.М., Белова М.В., Белов Д.М. Виклики для прав дитини у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 77(3). Ч.1. 2023. С. 88-91.
18. Белов Д.М., Белова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 78(4). Ч.3. 2023. С. 289-294.
19. Белов Д.М., Переш І.Є. Розуміння терміну «конституція» в період Стародавнього Риму. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 4. 2023. С. 40-49.
20. Белов Д.М., Парламентська реформа в Україні: виклики та перспективи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 4. 2023. С. 44-49.
21. Белова М.В., Белов Д.М. Виклики та загрози захисту персональних даних у роботі зі штучним інтелектом. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 79(5). 2023. С. 289-294.
22. Белов Д.М., Сухан І.С. Право на мир: сучасні підходи до праворозуміння. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2023. С. 77-79.
23. Право - дієвий засіб перемоги України у війні з РФ: аналітика, оцінки, прогнози: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. Бисаги Ю.М., Белова Д.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Заборовського В.В. та Продан В.І. Ужгород: Видавничий дім «РІК-У», 2023. 275 с.
24. Пирога І.С. Інституціоналізація прав людини на охорону здоров'я. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 602–607.
25. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
26. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм в умовах воєнного стану. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління, 2023. № 3(21), С. 12-22.

27. Пирога І.С. Інститут уповноваженого Верховної ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Серія: Право.* 2023. № 1(64). С. 19-26.
28. Пирога І.С. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. № 77(1). С. 117–124.
29. Продан В.І. Філософія сучасної освіти: сутність, зміст та спрямованість. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. Вип. 77. Ч. 1. С. 131-135.
30. Продан В.І. Освіта в умовах війни та надзвичайних ситуацій: досвід країн та перспективи для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. Вип. 78. Ч. 1. С. 126-132.
31. Продан В.І. Парадигма гендерної інклюзії у праві на освіту: вітчизняний та міжнародний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. Вип. 79. Ч. 2. С. 356-362.
32. Byelov D., Bielova M. Constitutional and legal principles of the status of certain citizens (on the example of refugees). *European Socio-Legal and Humanitarian Studies.* 2023. Issue 1. p. 33-39.
33. Byelov D., Bielova M. Evidence and proving in constitutional proceedings: doctrinal aspects. *Visegrad Journal on Human Rights.* Issue 1. 2023. p. 12-19.
34. Byelov Dmytro, Bielova Myroslava. Challenges for children's rights in connection with the development of artificial intelligence. *Visegrad Journal on Human Rights.* Issue 2. 2023. p. 33-39.
35. Shpis Nikita, Byelov Dmytro. Theoretical and practical justification of the limitations of the constitutional rights and freedoms of a man and citizen in the conditions of martial law in Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights.* Issue 3. 2023. p. 44-49.
36. Byelov D.M., Bielova M.V., Social entrepreneurship: exercise of the constitutional freedom of a person for entrepreneurial activity. *European Socio-Legal and Humanitarian Studies.* 2023. Issue 2. p. 21-29.
37. Hromovchuk M. Somatic rights: international aspects. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2021. № 1. S.143-147
38. Popovych T. Potapchuk A., Rogach Ya., Dzhuhan V. Legal obligations in the context of human organs and tissues transplantation. *Wiadomości Lekarskie.* 2022. Volume LXXV. Issue 4. Part 2. P. 1013-1018.
39. Pyroha, I., Tokarchuk, L., Perezhniak, B., Nikitenko, L., & Berch, V. E-democracy: an urgent need or a tribute to fashion? Legal analysis. *Amazonia Investiga.* 2022. 11(51), 240-249.
40. Borovytskyi O., Rogach O., Pifko O., Stepanova T., Panchyshyn R. Constitutionalism of European states: ensuring globalism in modern conditions. *Amazonia Investiga.* 2022. № 11(49). P. 47-54.
41. Perezhniak B., Bevz T., Pyroha S., Ulianov O., Vasylchuk L. Local Self-Government in the Conditions of Digitization: International-Legal Experience. *International Journal of Computer Science and Network Security.* 2022. Vol. 22, № 10. P. 165-170.

Інформаційні ресурси

1. www.president.gov.ua. – Офіційна сторінка Президента України
2. www.rada.gov.ua – Офіційна сторінка Верховної Ради України
3. www.kmu.gov.ua - Офіційна сторінка Кабінету Міністрів України
4. www.rainbow.gov.ua - Офіційна сторінка Ради національної безпеки та оборони України
5. www.ombudsman.kiev.ua – Офіційна сторінка Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
6. www.cvk.gov.ua - Офіційна сторінка Центральної виборчої комісії України
7. <http://vkksu.gov.ua/> - Офіційна сторінка Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
8. <http://nsj.gov.ua/> - Офіційна сторінка Національної школи суддів України
9. <http://www.nau.kiev.ua/> - правові системи НаУ
10. <http://www.liga.net> – «Ліга»
11. <http://www.razumkov.org.ua> - Центр Разумкова
12. <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

